هونەری دڵداری

نووسەری :

ئەندرێ مۆروا

وەرگێڕی :

شاکر فتاح

دڵداری چی‌یە ؟ . .

ئاياهونەرە ، یان ، ئارەزوویەکی سووروشتیِ‌یە ؟

ئەگەر بمانەوێ وەرامی ئەم پرسە بدەینەوە ، پێویستە لە پێشەوە ئەم پرسە لە خۆمان بکەین : هونەر چیِ‌یە ؟

بەلای (بیکۆن)ەوە وایە : کە «هونەر لە تێکەڵ بوونی مرۆڤ‌و سورشتەوە درووست بووە» . لەراستیدا لەبابەت (هونەر) ەوە لەمە ڕاسترو ووردتر نەگوتراوە . بۆ وێنە ئێمە لە هونەری وێنە کێشاندا وامان چاوپێ‌دەکەوێ کە سووروشت کەرەستەی خاو بۆ وێنەکە دەخاتەبەردەم وێنەکێشەکە : درەخت وگوڵ‌و زری‌و ڕووناکیِ‌و ڕووی مرۆڤێ پیشان‌دەدات . . . پاش ئەوە وێنەکێشەکەیش دێت ، ئەم کەرەستانە لە شێوەیەکی وادا ڕێك‌دەخات کە کەسانی‌نز چاویان پێ‌بگەشێتەوە مێشکیشیان پێ‌بحەسێتەوە . . لە هونەری چیرۆکیشدا ، دووبارە سووروشتمان وا دێتەپێش‌چاو کە هەچیِ کەرەستەی چیرۆك هەیە دەیخاتە پێش‌دەم چیرۆك ڕێگ — خەرەکە : تاسەو تەزووو ئارەزووە پرخرۆشەکان‌و ، ئارەزووە پێچەوانەکان ، تاوانەکانی مرۆڤ پیشان دەدات . . . چیرۆك‌بێژەکەیش هیچی بۆ نامێنێتەوە ئەوە نەبێ ، کە ئەم کەرەستەخاوانە تێکەڵ بە یەکتریِ بکات‌و ، لە شێوەی مەرگەساتێکی جەرگبڕدا دایبرێژێ ، کە کار لە دڵ‌و دەروون بکات . .

هەروەها لە (دڵداریِ)یشدا ، کە ئەمیش هونەرێکە لە هونەرەکان : سووروشت کەرەستە خاوەکانی بۆ ئامادەکات . مرۆڤ بۆ دەکات بە دوو ڕەگەزەوە : یەکێکیان نێر ، یەکێکیان مێ . لە هەردوو ڕەگەزەکەیشدا نارەزوویەکی سووروشتیِ دادەمەزرێنێ بۆ پاراستنی ڕەگەزی مرۆڤ . . . پاش ئەوە ، هەرچیِ ماوە بەجێ‌ی‌دەهێڵێ بۆ مرۆڤ خۆی ، کە بە ئارەزووی خۆی ئەم کەرەستە خاوانە قاڵ‌و پوختە بکات‌و ، بیخاتە شێوەیەکی واوە کە لەگەڵ جێگاو کاتدا ڕێك‌بکەوێ . . . جا ئەگەر هۆشی مرۆڤ ئەم کارەی نەخستایەسەر شانی خۆی ، دڵداریِ‌ی مرۆڤایەتیِ هەروەك خۆی دەمایەوە ، هیچ پێش‌نەدەکەوت . هەروەك سەرەتا کەی بریتیِ دەلوو لە کارێکی لنگك‌بازیِ‌ی سێکس . بە چەشنی ئەو دڵداریِ‌یەی کە لەناو سەگەکان یاخود بەرازەکاندا هەیە ! . . . ئەگەر لە دڵداریِ‌ی ناو گیان‌لەبەران ووردبیینەوەو ، سەرنجێکیش بدەین لە نامەراست ڕەوانەکانی دڵداری‌ی مرۆڤ ، ئەوسا تێ‌دەگەین کە لە ناوەند دڵداریِ‌ی سووروشتیِ‌و دڵداریِ‌ی هونەرمەندانەدا چەند جیاوازیِ هەیە . بە بۆنەی ئەمەوە چیرۆکێکی ناوازە هەیە بام بیگێڕینەوە . دەڵێن : باوکێگ چووەتە نووسراوخانەیەکەوە ، نووسراوێگ بکرێت بۆ کچەکەی ، کە پێ‌بگوتبوو بۆی بکرێت . کاتێ کە نووسراوەکەی پەرە پەرە تەماشا کرد ، لە نووسراو فرۆشە ئافرەتەکەی پرسیِ : «تۆ بڵێ‌ی خانم ، نووسراوەکە لەبابەت کەینەوبەینەی ڕەگەزبازیِ‌یەوە نەدوێ ؟» . ئافرەتەکەیش لە شێوەیەکی وادا وەرامی‌دایەوە کە دەیویست دڵنیای‌بکات ، گوتی : «دنە گەورەم لەو بابەتەوە نادوێ ! . . نووسراوەکە بریتیِ‌یە لە چیرۆکێکی دڵداریِ ! . . . .» .

هۆیەکانی دڵداریِ

جا بۆ ئەمەی لە هونەری دڵداریِ تێ‌بگەین ، پێویستە لەسەرمان وەرامی چەند پرسێکی سەرەتایِ بدەینەوە

(یەکەمیان) ئەوەیە : کە بۆچي مرۆڤ تەنیا یەك کەسی دیاردي‌کراو هەڵدەبژێرێ‌و هەموو هۆشێکی خۆی دەخاتەسەر ئەوو لەم ڕووەوە بایەخ بە هیچ کەسێکیتر نادات ؟
بۆ ئەم پرسە دوو وەرام هەیە :

(یەکەم) ، ئێمە لە چەند تاوێکی تایبەتي‌ی ژیانماندا – بەتایبەتی لەدەمی هەرزەکاري‌و تەمەنی پەنجاسالیدا – هەر لەخۆمانەوە ، ئامادەی دڵداري دەبین . . تەنانەت لاوەکە وای لێ‌دێ ، ئەگەر بێتو کچێکی دەست‌نەکەوێ خۆشی‌بوێ‌و دڵداري‌ی لەگەڵدا بکات لەناو مێشکی خۆیدا ئەو کچە دورروست‌دەکات ! . کچەکەیش ئەگەر لاوێکی دەست‌نەکەوت گرفتاری تیری ئەڤینی بێ ، پاڵەوانەکانی چیرۆکە هەڵبەستەکانی بەدڵدادەچێ ، یاخود حەز لە ئەستێرەکانی سینەما دەکات ، یان مامۆستا کانی خوێندنگای خۆش‌دەوێ ! . . لەمەیشەوە تێدەگەین ، کە هۆی‌دڵداري «لاوێتي» خۆیەتی کە لە هەموو هۆیەکانی دڵداري بەهێزترە ! . . چونکە لە تافی کورێني‌دا لەشێ مرۆڤ تینووی نیوەکەی تری خۆی دەبێ . جا لاوێتي‌یەکەیش هانی خاوەنەکەی خۆی دەدات کە بکەوێتە داوی خۆشەویستي‌ی یەکەم کەسێکی (پەسەند)ەوە کە کارەساتی ڕۆژگار بیخاتەبەردەمی ! . . . هۆیەکی تری دڵداري‌یش بریتي‌یە لەو «چێگاورێگا» یەی کە ژن‌و پیاو بۆ یەکەم جار چاویان بە بەکز دەکەوێ لەناویاندا . . بۆ وێنە ئەوانەی شەرمنن ، بە «ناچاري» دەکەونە ناو جەربەزەیی دڵداری‌یەوە ، وەك ئەوەی کە لە ژمارەیەکی گەورەی ئافرەتە فەرەنسزي‌یەکان قەوما کە لە دەمی شۆڕشدا خرابوونە بەندیخانەوە . ئەو ئافرەتانە لەپێشدا هەموو ژنی داوێن‌پاك بوون . بدلاّم کە لە بەندیخانەدا چاویان بە پاڵەوانەکانی شۆڕش کەوت . ئامادەیی‌یان بۆ دڵداري زیندووبووەوە . کەچي لەوەپێش کوژابووەوە . . گەلێك وێنەی جۆ‌ی‌جۆرێش هەیە کە ئافرەت کێش‌دەکات بۆ باوەشی پیاو . وەك ناوبانگی پیاوەکە ، یاخود سامانەکەی ، یان هێزر دەسەلاّتەکەی ، یاخود وێنەکانی تری سەرکەوتن کە پیاوەکە لە شێوەیەکی شەنگ‌و شۆخ‌و گەشدا دەخەنە پێش‌چاوی ئافرەتەکە ، کە هەموو نەنگي‌و کەم‌و کووڕي‌یەکی پیاوەکە دادەپۆشێ . . گەلێ جاری وایش هەیە کە سەرگرتنی جەربەزەیەکی فڕۆکەواني لە ئاسماندا ، یاخود سەرکەوتنی لاسایی کەرەوەیەك لە چیرۆکێکی لاسایی‌کردنەوە ، یاخود هي سینەمادا ، یان دەرچوونی وەرزشکارێك لە گرەوێکی وەرزشدا ، یاخود دەرکەوتنی هونەرمەندي‌ی ووتاربێژێك لە ووتارێکی زرنگ – کاري ، یان وێژەییدا . . . دەبێتە هۆی دەست‌پی‌کردنی خۆشەویستي‌یەکی گەرم‌و گوڕو تەووژمدار کە هەر بدرهەڵستێکی بێتەڕێ بەسەریدا باز دەدا ! . . .

خۆشەویستی لە یەکەم چاوپێکەوتنەوە ؟ .

بەلاّم وەرامێکی تر ، یاخود لێکدانەوەیەکی تریش هەیە بۆپێك‌هاتنی خۆشەویستي . . ئەمەیش هەر لە کارەساتی «چارەنووس» دەکات ، کە کەس ناتوانێ هۆیەکانی ڕوون بکاتەوە ، یاخود تەووژمەکەی بەربەست‌بکات ! . ئەمەیش بە زۆري لەگەڵ ئەو جۆرە خۆشەویستي‌ی گوڕج‌و گۆڵەدا ڕێك‌دەکەوێ کە پی‌ی‌دەڵێن : «خۆشەویستي‌ی یەکەم چاوپی‌کەوتن ! » .

ئەوانەی ئەمە پێشبیني‌یانە ، چیرۆکێکی هەلبەستراوی کۆنی یۆناني دەهێننەوە بە بەڵگە ، کە بە کورتی دەڵێ : لە «سەرەتای دورروست‌کردنی جیهاندا خوداکان مرۆڤیان کردووە بە دوو کەرتەوە . ئیتر لەوساوە هەر کەرتەی بە دوای کەرتەکەی تریدا دەگەڕێ . جا ئەگەر هاتو ئەو دووکەرتە لە شوێنێکدا چاویان بە یەکتر کەوت ئەو شەپۆلە بەهێزە توندوتیژە کە پی‌دەڵێن «خۆشەویستي‌ی بەکەم چاوپی‌کەوتن» . یاخود «تیری دڵداري» لەناویاندا دێت‌ودەچێ . . ئیتر دەم‌ودەست هەریەکەیان وا هەست بە خۆی دەکات ، کە ئەوی‌تر بەجواني‌یەکەی خۆی داگیری کردووە ، بە شەنگ‌و شۆخي و خوێن‌گەرمي‌یەکەی و گۆکەی چاوبەستی کردووەو ، دڵی سەندووە . ئەو ناوە نازدارەیش کە لەگەڵ ئەودا ڕایدەبوێرێ ، وەك خۆی لە بەهەشتدا ببینێ وایە ! . . بەم ڕەنگە : گرفتاری دڵداري‌یەکەی ئەو دەنێ‌و ، بە هەموو هەست‌و تاسەو تەزوویەکی خۆیەوە هۆگری دەبێ ، بێ ئەمەی خۆی پێبگیرێ . . . جا لەو کاتەدا کە گرفتاری ئەو دڵداري‌یە دەبێ ، بە لایەوە وایە کە دەنگی دڵدارەکەی هەر لە سازوئاواز دەکات ، کە گفتوگۆی دڵخوازەکەی بریتي‌یە لە چاوبەست‌کردنێکی پەسەند . . ئەو دڵداري‌یەیش کە بەم ڕەنگە بێ‌و بە سایەی سەرسوڕمانی هۆش‌و ئارەزووی لەشەوە پێکهاتێ ، بە خۆشەویستي‌یەکی بێ‌هاوتا دادەنرێ کە بۆ ژن ویپاوەکە هەردووکیان خۆشي‌یەکی تەواو پێك‌دەهێنێ . هەروەها خۆشەویستي‌یش لەناوەند دڵتەنگي‌و

دناخۆشي‌دا ناژي ، له‌ناوده‌چیٚ ! . . هه‌ندیٚکی تریش هه‌ن ، به لایانه‌وه وایه که ئافره‌ت له لای ئه‌و پیاوه خۆشي له کامه‌راني ده‌بینیٚ که چست‌و چالاك بیٚ‌و ره‌نج‌بدات . پیاویش ئه‌و کامه‌راني‌یه‌ی له‌و ژنه‌وه ده‌ست‌ده‌که‌ویٚ که خاوه‌نی هه‌ست‌و هه‌سه‌بیٚ‌و له‌ژێر فه‌رمانی ئه‌ودا بجوولیٚته‌وه . دوور نیه که زوربه‌ی ئافره‌تانیش به لایانه‌وه وابیٚ که ئه‌و میٚرده بیٚهاوتایه‌ی ئاواتی بۆ ده‌خوازن‌و خه‌وی پیٚوه ده‌بینن ، ئه‌و که‌سه بیٚ که ماوه‌یان‌ده‌دات سواری ملی ببن . به‌لاٚم ئه‌وی ڕاستي بیٚ ئه‌وه‌یه که هیچ ئافره‌تیٚك چیٚشکه‌ی کامه‌راني‌ی نه‌کردووه له‌گه‌لٚ پیاویٚکی ترسنۆکی بیٚ‌ده‌سه‌لاٚتدا . هه‌روه‌ها هیچ پیاویٚکیش کامه‌راني‌ی ڕاسته‌قینه‌ی ده‌ستگیر نه‌بووه له‌گه‌لٚ ژنیٚکدا که «نیٚره‌کي» ژیانیٚ له‌گه‌لٚیداو که‌موکوورِي‌یشی هه‌بوو‌بیٚ له ژنیٚتي‌دا ! . له‌ڕاستیدا که‌م هه‌لٚده‌که‌ویٚ ، ڕۆژگار ڕیٚ‌بدات به مرۆڤ که به ئاره‌زووی خۆی‌و سه‌ربه‌ستانه هاوبه‌شی ژیانی خۆی هه‌لٚبژیٚریٚ . ئه‌مه‌یش بۆ ئه‌و چاکه . چونکه فه‌رمانداري‌ی ئاره‌زووی دلٚ ، له‌م ڕووه‌وه ، هه‌رچه‌نده به هه‌لٚیشدا بچیٚ ، به‌لاٚم ئه‌نجامه‌که‌ی بیٚوه‌یتره له ئه‌نجامی فه‌رمانداري‌ی هۆش‌و زیره‌کي ! . . که‌سیٚکی ژیریش ، که یه‌کیٚك ده‌بینیٚ‌و به دلٚیدا ده‌چیٚ ، له‌وانه نیه که له خۆی بپرسیٚ : «ئایا ڕیٚ‌بده‌م به دلٚم ئه‌م که‌سه‌ی خۆش بویٚ ؟» . . چونکه خۆشه‌ویستي‌ی ڕاسته‌قینه ده‌بیٚ له دلٚه‌وه بیٚته‌ده‌ریٚ ، پیٚش‌ئه‌مه‌ی هۆش بیری لیٚ بکاته‌وه . له‌دایك‌بوونی خۆشه‌ویستي‌یش ، وه‌ك له‌دایك‌بوونی هه‌موو گیان‌له‌به‌ریٚك ، سه‌رتاپا کاریٚکه له‌کاره‌کانی سرووشت . هه‌رچي کاری مرۆڤیشه له‌م ڕووه‌وه ، که خۆمان پیٚ‌ی‌ده‌لٚیٚین «هونه‌ری دلٚداري» له‌دوای ئه‌وه‌وه دیٚ . لیٚره‌یشدا ئیٚمه وای به چاك ده‌زانین که ئه‌و ده‌مه‌ی ئه‌م هه‌نگاوه ده‌ست‌پیٚ‌ده‌کات ، به دوروستي ، دیاردي‌ی بکه‌ین . واتا ئه‌و ده‌مه‌ی که هونه‌رمه‌نده‌که ده‌ست . ده‌کات به دارِشتنی ئه‌و که‌ره‌سته خاوانه‌ی که سرووشت پیٚشکه‌شی‌کردووه . .

خۆشه‌ویستي چۆن ده‌ست‌پیٚ‌ده‌کات ؟

(ستاندال) له نووسراوه خۆشه‌که‌یدا که ناوی ناده «هونه‌ری خۆشه‌ویستي» ده‌لٚیٚ : «خۆشه‌ویستي . به جۆریٚکی تیٚکڕایی ، ئه‌و کاته ده‌ست‌پیٚ‌ده‌کات که له ناد ده‌روونداا «لیٚك که‌وتن» یٚك په‌یدابیٚ . به هۆی کاری ئاره‌زووی دلٚه‌وه ، یاخود به هۆی په‌سه‌ندکردن یان ناوبانگه‌وه . بۆ ویٚنه ئیٚمه له چیرۆکه به‌ناوبانگه‌که‌ی (تۆلستۆی)دا ، «ئاناکارنینا» وامان چاوپیٚ‌ده‌که‌ویٚ . که کاتیٚ پالٚه‌وانی چیرۆکه‌که «ڤیرۆنیسکی» چاوی به «ئاناکارنینا» ده‌که‌ویٚ‌و کاروانی سه‌ر ڕیٚگای ئاسنه‌که به‌جیٚ‌ده‌هیٚلیٚ . به ده‌م بیرکردنه‌وه‌یه‌کی قوولٚه‌وه له خۆی ده‌پرسیٚ : «چه‌ند جوانه ئه‌م ئافره‌ته ؟تۆ بلٚیٚ‌ی مه‌به‌سی چي بوو‌بیٚ وا هه‌ر ته‌ماشای ده‌کردم ؟ ! . . .» .

به‌لاٚم له چیرۆکه ناسراوه‌که‌ی «بلزاك» دا که ناوی (ئۆجینی گراندیٚ)یه ، ئیٚمه پالٚه‌وانی چیرۆکه‌که ، (شارل)مان وا چاوپیٚده‌که‌ویٚ که ڕۆژیٚك له ڕۆژان ده‌که‌ویٚته ناو ژیانی کچه‌که‌ی ئاپۆی خۆیه‌وه ، له ویٚنه‌ی پیاویٚکی سه‌رگه‌ردانی دلٚشکاودا . ئیتر له‌و کاته‌وه . کچه‌که‌یش تووشی داوی ئه‌ڤینی ئه‌و ده‌بیٚ‌و ئه‌و دلٚداري‌یه به‌رنادات تا ده‌چیٚته گۆڕه‌وه ! . .

جا ئه‌گه‌ر ئه‌و «لیٚك‌که‌وتنه» کاری خۆی کرد و توانی ڕووی مرۆڤ وه‌ربگیٚڕیٚ بۆ سه‌ر ئه‌و که‌سه ، «دوور که‌وتنه‌وه»ی که‌سه‌که ده‌بیٚته هۆیه‌کی گرنگ بۆ گه‌شه‌کردنی دلٚداري‌و دامه‌زراندنی له‌ناو دلٚ‌و ده‌روونداا . ئه‌مه‌یش له‌به‌رئه‌وه‌یه که ده‌سه‌لاٚتی هه‌ره گه‌وره‌ی ئافره‌ت له‌وه‌دایه که له گڤتی خۆی دوابکه‌ویٚ . یاخود له پیاوه‌که دووربکه‌ویٚته‌وه . چونکه چاویٚکه‌وتنی کوڕو کچیٚك «که له یه‌ك‌که‌وتنی» . یاخود گرفتاری یه‌کتر بووبن . له سه‌ره‌تای دلٚداري‌دا . یارمه‌تي‌ی ئه‌وه ده‌دات که‌م‌وکووڕی‌و شویٚنه‌کانی کزي‌و بیٚده‌سه‌لاٚتی‌یان ده‌ربکه‌ویٚ . . که‌چي دوور که‌وتنه‌وه‌یان له‌م سه‌ره‌تای خۆشه‌ویستي‌یه‌دا . ده‌بیٚته هۆی ئه‌وه‌ی که هه‌ر که‌سه‌یان پڕبه‌دلٚ ئاوات بخوازیٚت ئه‌وی تری ده‌ست‌بکه‌ویٚ . . . ته‌نانه‌ت هه‌روه‌ك فریشته‌ی ناو به‌هه‌شتی دیٚته پیٚش‌چاو ! . . (ستاندال)یش به‌م هه‌نگاوه‌ی دلٚداري‌یه ده‌لٚیٚ : «هه‌نگاوی بلوورین» . چونکه به لای ئه‌وه‌وه له پارچه ته‌خته‌یه‌ك ده‌کات که تا ماوه‌یه‌ك له‌ناو کانیٚکی خویٚ‌دا دابنریٚ . تا بلووره بریسکه‌داره‌کانی خویٚ‌یه‌که دایده‌پۆش‌و ده‌یخه‌نه شیٚوه‌ی به‌رده به‌نرخه‌کانه‌وه ، به‌خۆیان وپرشنگه‌کانیانه‌وه . .

چاوپیٚکه‌وتنی دووه‌م

جا هه‌رکاتیٚ ئه‌م «هه‌نگاوی بلوورین»ه ته‌واو بوو ، خۆشه‌ویسته‌که له‌به‌رچاوماندا ده‌بیٚته یه‌کیٚکی ناسك‌و ناوازه که زور له ژوور ڕاستي‌ی خۆیه‌وه ده‌وه‌ستیٚ . له‌م ڕووه‌وه (مارسیٚل بروست) که ویٚژه‌وانیٚکی پیٚشینیانه ده‌لٚیٚ : «هه‌رکه‌سیٚ له ئیٚمه

دەست بکات بە دڵداری . لەراستیدا کەسێکی ڕاستەقینەی خۆش ناوێ . کەسێکی وای خۆشدەوێ کە نەبووەو . بەڵام لە مێشکی خۆیدا دوروستی کردووە . ئەو جوانی یەیش کە ئێمە بە لامانەوە وایە خۆشەویستەکەمان هەیەتی ، لەراستیدا سەرچاوەکەی چاوەکانی خۆمانن ، نەك وێنەو شێوەی ئەو !» . .

جا لەپاش ئەمەی ئەم هەنگاوی «دڵداری ی بلوورین»ە لە دەمی دووری ی خۆشەویستدا تەواودەبێ . ئیتر وای لێ دێ کە بتوانێ بیر لە چاوپێکەوتنێکی دووەم بکرێتەوە لەگەڵ دڵخوازدا ئیتر ئەو ترسەیش نامێنێ کە ئەم دووەم چاوپێکەوتنە زیان بەخشێ بە خۆشەویستی بە ساواکەیان . . . ئەمیش لەبەر ئەوەیە ، کە لەو دەمەدا تاسەو تەزووەکەمان ئەوە دەخاتەسەر ئەستۆی خۆی کە وێنەی ڕاستەقینەی خۆشەویستەکەمان لەبەرچاو بشارێتەوەو . وایشمان لێ بکات کە هیچ وێنەیەك نەبینین . ئەو وێنە «بلوورین»ە نەبێ کە پرشنگ دەدات لەناو ئەندێشەماندا . ئەو ئەندێشەیەی کە هەر خۆی ئەو وێنە بریسکەدارەی کێشاوە . هەر وەها وایشمان لێ دەکات کە گفتووگۆو قسەکانمان بەرگوێ نەکەوێت کە هۆشێکی پڕوپووچی ناشی پیشان دەدەت . هەروەها هیچ خەوش و کەم و کووڕی یەکی خۆشەویستەکەمان نەیێتە بەرچاو . ئەمەیش سەبارەت بەوەیە کە خۆشەویستی ی ئەم هەنگاوی دووەحە لە دەروونی خۆمانەوە هەندەقوڵی نەك لە دەرەوە . جا لەم دەمی دووەمەدا دڵداری . بە جۆرێکی تێکراپی . هەر لە مەیێکی کامەرانی دەکات کە ڕوون وپاك وبێگەرد بێ . ئەوەندە هەیە . ئاگر بە گڕو بڵێسەکەیەوە نامێنێتەوە . هەتا داری نەکەیتەسەر . لێرەیشدا سووتەمەنی ی خۆشەویستی بریتی یە لە هیواو تیژکردنی دڵداری . لە هەر جۆرێکدا بێ : — بە تیلایی چاو تەماشا کردن پێ . یان بە دەستگوشین . یاخود بە پێداهەڵدانی خۆشەویست . . .

گومان گرفتاری زیندوو دەکاتەوە

جا ئەگەر ئەم کردەوە بزوێنەرانە کەوتنە برەوەوەو . بۆ یار ئاشکرا بوون . ئەوا لەباتی خۆشەویستی ی یەكلایی ، خۆشەویستی ی بەرامبەری پەیدادەبێ . ئەوەندە هەیە ئەگەر هاتو دڵدارەکە لە ئەندازەبەدەر جێ خۆی لە دڵی یارەکەی دا خۆش کرد . دوورنیە کە خۆشەویستی یەکەیان بە پێچەوانەی مەبەس دەربچێ . هەر بە جارێك لەناوبچێ ! . . . چونکە لای زۆر کەس خۆرشتی دڵداری بریتی یە لە گومان بردن و هەڵگەرانەوەی هەموو دەمی لەناوەند ڕووساردی و ڕووگەرمیدا . زۆر جاریش وا ڕێك دەکەوێ ، کە ئەم بارە فری نیە بەسەر تاسەو تەزووی ڕاستەقینەی دڵدارەکەوە . . بەم ڕەنگە دڵدارەکە دوور نیە جووڵەیەکی یارەکەی خۆی بە سووك کردنی خۆی بزانێ . کەچی دوورنیە ئەو جووڵەیە بەهۆی شەرمنی یاخود گیان سووکی ی یارەکەوە ڕووی دابێ . . بەرامبەر ئەم کردەوەیە ، ڕەنگە سەرچڵی ی دڵدارەکە ، کە هەر لە سەرچڵی ی باڵبازی نهێنی دەکات ، بووبێتە هۆی لێك دانەوەی ئەو ئێش و ئازارە کە لە سەرئێشەوە پەیدادەبێ . کە نیشانەی ڕوودانی کارەساتی ناخۆشە . بێجگە لەمانە گەلێك شتی پڕو — پووچی تریش هەن . تێکڕا خۆشەویستەکان زوربەی بڕیاری خۆیانی لە سەر دەدەن . . . کە تەماشادەکەیت تیلایی چاوو . ووشەکان شی دەکەنەوە . بۆنیشانەو بزووتنەوەکان هۆ دەدۆزنەوە . بێجگە لەوە بە هەزار لادا بیریان دەڕوات . هەر بۆ ئەمەی هۆی ئەو ڕووساردی یە بزانن کە لە یارەکانیانەوە ڕووی داوە . جا هەرچەند ئەو هۆیە بە لای خۆشەویستەکەوە شارراوە بمێنێتەوە — کە لە ڕاستی یشدا نە هۆ هەیەو نە ڕووساردی — دڵدارەکە زۆرتر بیر لە یارەکەی خۆی دەکاتەوە . خۆشەویستی ی یارەکەیشی زۆرتر دەچێتە دڵ و هۆشەوە . چونکە هەر خۆشەویستی یەك لە گلاراوی ی دڵەوە پەیدابێ ، هەر لەو درکە دەکات کە هەرچەند مرۆڤەکە خۆی پێوە خەریك بکات و دەری بهێنێ ئەو زۆرتر بچێتە ناو لەشیەوە ! . . کەواتە هەڵگەڕانەوە . گڕ دەدا بە ئاگری دڵداری . . ئەو پیاوەیش کە خۆی دەخاتە بەرچنگی ئافرەتێکی چەواشەکار . هەر لەو پشیلەیە دەکات کە لەگەڵ گلۆڵەموویەکدا یاری دەکات ، کە لێ ی دوور دەکەوێتەوە نزیکی دەخاتەوە لە خۆی . کە لێیشی نزیك دەبێتەوە دووری دەخاتەوە لە خۆی ! . . . دوا کەوتن بە دوای دووردا و . ڕاکردن لە دەست نزیك ، خوویەکی سوورشتی یە لە مرۆڤدا . لەمەدا ئەویش هەر لە پشیلە دەکات ! . .

بەڵام وەك دەردەکەوێ . هەرکاتێ ئافرەت ئەم چەکەی لە ئەندازەبەدەر بەکارهێنا لەگەڵ دۆستێکیدا . زۆر جاری وا هەیە ئەنجامی خراپ دەردەچێ و بە مەبەسی خۆی ناگات . چونکە لەجیاتی ی ئەمەی گڕو بڵێسە بە خۆشەویستی یەیان بدات . خۆشویستی یەکەیان لەناودەبات . (ڕیکامێیە) کە خاتوونێکی بەناوبانگ بووە لە دڵداریدا . ئەمەی لێ ڕوودابوو لەگەڵ

دۆستەکەیدا (بنیامین کۆنستان) . کە چیرۆك هەڵبەستێکی ناسراوبووە . ئەم دڵدارە بەسەزمانە لە چیرۆکە نەکرەکەی خۆیدا کە ناوی (ئەدۆلف)ە ئەم کارەساتەی بە دریژی گێراوەتەوە . کە لەڕاستیدا چیرۆکی دڵداریی نووسەرەکە خۆیەتی ! . .

ئافرەت هێز دەپەرستی‌و سامان ! . . .

لێرەدا پرسێك دێتە مێشکەوە :

ئەگەر هاتو پیاوێك حەزی لە ژنێك کرد . بەڵام ژنەکە حەزی لەو نەکرد . ئاخۆ هیچ هۆیەك هەیە دڵی ئەوی پی‌ نەرم بکری‌ وەرامدانەوە بە پی‌ی شوێن‌و سەردەم دەگۆرری‌ :

لە سەردەمە سەرەتاییەکانی کۆندا . پیاو چەکی هێزی لەشی بەکاردەهێنا . کابرا کچەکەی دەفراندو دووری دەخستەوە لە ماڵی باوکی . ئەو بنی ! . . دوورنیە ئەمەیش لەبەرئەوە بی‌ کە ئەو دڵدارە هەر ئەوی هەڵبژاردووە لەناو کچاندا . کچەکە هەست دەکات کە دۆستەکەی بەم هەڵبژاردندی سەری بەرز کردۆتەوە . یاخود لەبەرئەوە بی‌ کە پیاوەکە . تازە بوو بە خاوەن‌و گەورەی . بەزۆری‌بازووی خۆی داگیری‌کردو ملی پی‌کەچ کرد ! .

بەم رەنگە چەکی هێزی لەش رێگایەك بوو بۆ پیاو کە بیگەیێنی‌ بە مەبەسی راهێنانی ئافرەتی یاخی‌یەوە بە ملکەچی‌یەوە بۆ خۆی . بەڵام ئەمە لە سەردەمەکانی زۆر کۆندا بوو . بەڵام لە سەردەمەکانی دواییدا چەکی گەنج‌و سامان‌و هێزی گیانی هاتنەناوەوە . وەك ناوبانگ‌و دەسەڵات . . لە سەرگوزەشتەیەکی یۆنانیدا «جۆپیتەر»ی خودا دەبینین . بە هۆی ئەوەوە یارە خۆشەویستەکەی خۆی . «دانا»ی دەستگیر بووە . کە خۆی گۆڕ یوەو بەرگێکی دەوڵەمەندانەی لەبەرکردووەو بە زێر یاریی کردووە ! . .

بەڵام خۆشەویستیی ئافرەتی بە دیلگیراو بۆ گەورەکەی خۆی . لەوانە نیە کە لەخۆباییبوونی پیاوێکی ئازادو سەربەرز دا - بمرکێنێتەوە . چونکە لەراستیدا ئێمە وامان دەوی‌ کە ئافرەت «ئێمە هەڵ‌بژێرێت» . نەك بە نابەدڵ «لەگەڵمان گوزەران بکات» ! . . داگیرکردنی ئازادو سەربەست بی‌ . لەبەرئەوە کەم هەڵدەکەوی‌ . خونکار کەنیزەکەکانی خۆی خۆش بوی‌ . واتا ببێتە دڵداریان . چونکە ئەوانە لە بەندیخانەدان . هیچیان بەدەست نیە ! . .

کەچی پێچەوانەی تەواوی ئەمەیش هەر راستە . چونکە ئەو ژنەی لە هاویندا . هەموو رۆژی‌ دەچی‌ بۆ گوێئاو . بۆ مەلە کردن . کەم هەڵدەکەوی‌ بە خۆشەویستیی کەسێك گرفتار بکات . یاخود تاسەی پیاو بە تەواوی بزووێنی‌ . ئەمەیش هەر لەبەرئەوەیە کە ژنەکە بەرەڵایەو هەموو کەس تەماشای دەکات . کە ئەمەیش لە ئەندازە دەچێتە دەرەوە ! بۆچ لە سەرگرتنی دڵداریدا هیچ خۆشییەك دەچێژری‌ . کە پەردە لابری‌و پەرژین هەڵبگیری‌و . هیچ ئابروویەکیش بە ژنەکەوە نەمێنی‌ کە چەقی رێگای لی بگری‌ ؟ . .

بەڵام کە ژنەکە بە گران دەست بکەوێ . دەبێتە ئامانجێك بۆ پیاوەکە . بە کوڵی دڵەوە راوەدووی دەنی‌ . بۆمێنە لاوێکی هەرزەکار کەدڵی دەچی‌ بە ئافرەتێکی لاسایی کەرەوەی وادا کەهەر لەسەر تەختی لاسایی‌کردنەوەکە دیویەتی . هەر لە خۆیەوە کردەوەو رووشتی‌وا یەجگار ناوازەی بۆ دورروست دەکات . کە هەرچەند گوی‌ی لە دەنگی بی‌و چاوی لە رووی بی‌ . وا دێتە پێش‌چاوی کە ئەو کردەوەو رەووشتانەی هەیە . کەچي لە راستیدا هیچ‌کردەوەو رەووشتێکی لە وانەی نیە . کاتی‌ کە ئافرەتەکە دەبینی‌ لاسایی‌ی یەکێك لە چیرۆکەکانی (دیمۆسیە) یاخود (شکسپیر) دەکاتەوە . بەلایەوە وایە : ئەو کەسەی ئافرەتەکە لاسایی‌ی دەکاتەوە . هەرچي چاو بەست‌و دڵکێش‌کردنێکی هەبی‌ لەو ئافرەتەدا کۆبۆتەوە . کورەکە ناشی‌و نەشارەزا دەیێنێتەوە لە کەسایەتی‌ی راستەقینەی ئافرەتە لاسایی‌کەرەوەکە . لە تەمەنی راستەقینەی لە چرچ‌و لۆچەکانی دەم‌وچاوی کە چراخانی بەزمگاهەکە دەیشارنەوە هەروەها هیچیش نازانی‌ لەبابەت دڵخرابیی‌ی ئافرەتەکەوە . یاخود کەش‌وفش‌و لەخۆباییبوونەکەی . ئەمەیش لەبەرئەوەیە کە هێشتا لەگەڵیدا نەژیاوە تا تی‌بگات . لەم بابەتەوە . (بایرۆن) دەڵی‌ :

«ئەوە بۆتۆ ئاسانترە کە بمریت لەپێناو ئەو ژنەدا کە خۆشت دەوی‌ . لەوەی کە لەگەڵیدا بژیت !» .

هەروەها ئەو کچەیش کە گرفتاری ئەڤینی چیرۆك نووسێك دەبی‌ . هەرچي کردەوە گەورەکانی پاڵەوانەکانی چیرۆکەکەی هەیە . لەویدا دەبینی‌ . بەڵام ئاگای لەوە نیە کە باداري . جومگەکانی لەش لە کەڵك خستووە . کە وورگی تووشی نەخۆشیی خواردن ساز نەکردن بووە . لەبابەت گێژو ویژی‌و تەمەڵیی ئەو چیرۆك نووسەیشەوە هیچ شتێك نازانی‌ . نەخوازەلا سەرگەرمی‌و توورەیی‌یەکەی .

به كورتي هەرچەند مرۆڤ بە گران دەستگيرێ ، ئاسانتر
پەسەندكردنو بە دڵداچوونی کەسانی تری دەست دەکەوێ .

هونەری دڵداري

جا ئەگەر واني . بە پێی ئەو دەستوورانەی ناومان بردن ، ئەمە باشە بۆ دڵدار . کەهەر حەز دەکات بە خۆشەویستراوي بمێنێتەوە خۆی بهێڵێتەوە بە نەناسراوي ؟

کەس ناتوانێ ئەمە بڵێ . چونکە مرۆڤی گرفتار بە دڵداري زۆری پێچێ هەست بە ئارەزوویەکی بەهێز دەکات لە دڵی خۆیدا . کە خۆیشی خۆش بویسترێ لە لایەن یارەکەیەوە . کەواتە دڵدار بە هۆی چێیەوە دەکاتە ئەو مەبەسو ئارەزووەی خۆی ؟ هەتا سەردەمی کۆن بوو ، ئافرەتە جادووگەرەکان هەندێ دەرمانی چاوبەستکردنیان دەدایە . کاری خۆی بە تەواوي دەکرد . هۆنراوەکانی کۆن کە لە بابەت سەردەمی «ئۆڤید»و «تیۆکریتس»ەوە دەدوێن ، پەنجە بۆ ئەم دەرمانی جادووە دەکێشن . تەنانەت لەم چەرخەیشدا ، لە ژووره سووکو ریسواکانی هەندێ گەرەکانی شارەکانی [پاریس]و [لەندن]و [نیۆیۆرگ]دا . هەندێ پیرێژنی گرژو مۆن دەبینین ، کە هیچ رۆژێك نیە بە سەدان جار ئەم پرسە پر لە سەرگێژیو گلاراویە . لەدەم لاوەکانەوە نەبیەن : «چي بکەم تا خۆشی بویم ؟ »

جا لەم رووەوە ، بەسەرهاتەکانی مرۆڤایەتیی دوورو درێژ هەندێ رێگاو هەڵسانو دانیشتنو ، خۆنووانندنو ، فێڵی تایبەتیان پیشان دەدەن ، کەئێمە بە هەموویان پێکەوە دەڵێین : «هونەری دڵداري» . هەندێکیان ئەمەندە ساکارن تەنانەت گیانلەبەرانیش بەشیان تێیاندا هەیە هەند – یکێشیان گرانو پێشکەوتووانەن ، تەنیا مێشکی مرۆڤ دایهێناونو پەیی لێ بردوون .

ئەمانە گرنگترین رێن بۆ [دڵداري] :

یەکەم : خۆرازاندنەوە

بەکارهێنانی رێگەی خۆرازاندنەوە ، لە هەموو رێگاکانی دڵکێشکردن زۆرتر بڵاوبۆتەوە . هەرچي سووروشتە ، لەم بابەتەوە . پێش ئێمە کەوتووە . تەماشای گوڵەکان بکە . بە هۆی رەنگاو رەنگیی خۆیانەوە پەپوولەو مێشو مەگەز کێش دەکەن . بۆ ئەمەی لەکاتی خۆیدا تۆوی نێرومێ تێکەڵ بە یەك بێ . هەندێ پەپوولەو جروجانەوەری تریش هەن بە شەو خۆیان دادەگیرسێنو رووناکي دەدەن ، هەر بۆ ئەمەی لە رەگەزەکەی تر بگەێنن کە بۆ [دڵداري] ئامادەن ! .
ئافرەتیش هەروا دەکات . خۆی بەناوازەترین بەرگو پۆشەنيو گەوهەرەکان دەرازێنێتەوە بۆ ئەمەی دڵی پیاوی پێ کێش بکا ، تا هەڵی بژێرێ بۆ هاوسەریی خۆی . کەواتە خۆجوانکردنو خۆرازاندنەوە لە ئافرەتدا ئارەزوویەکی سووروشتیە ! . .

دووەم : بەربەرەکانی لە سەرکەوتندا

رووەوەرگێرانی رەگەنەکەی تر . بەم هۆیەشەوە دەکرێ کە کارێکی وا لە دڵدار بوەشێتەوە . کە کەسانی تر نەتوانن بیکەن دەبیني هەموو دڵدارێك بۆ ئەوە رەنج دەدات کە لە هونەرەکەی خۆیدا سەربکەوێ . ئەمەیش لەگەڵێك رێوە جێبەجێ دەبێ : هەندێ پەلەوەر هەن خۆیان فرێ دەدەنە ناو زۆنگەکانەوەو تێیاندا نوقوم دەبن بۆ ئەمەی گیای ئاوي بۆهاورێ مێچکەکانی خۆیان دەربهێنن . کاتێ کە لە [شاتۆبریان] پرسي : «بۆچ دەچي بۆ رۆژهەڵات ؟» . وای وەرام دانەوە ، گوتی : «مەبەسم ئەوەیە ناو دەربکەم . تاکچان منیان بە دڵدابچێ ! . . » . کە گەرایشەوە لەگەشتو گوزارەکەی ، کە لەناو خاکەکانی رۆژهەڵاتدا کردبووی ، هەندێ واتەی دڵداریی نەمری دەستکەوتبوو لە [مادام دی نوای]ەوە ! . .

گەلێك چیرۆکیش کە دانراون هەر بۆ ئەوە بووە کە ئافرەتەکان تاسەو تەزووی دڵی خۆیانی تێدابیبنن ، بەو مەبەسەی کە دڵیان ببزوێنرێ . بۆ وێنە چیرۆکی «مێخە زیرینە» دەهێنینەوە کە لە لایەن نرخدانەری بەناوبانگ [سانت بیف]ەوە دانراوە .

. ئەگەر لەو هۆیانە بکۆڵینەوە کە نیازیان بەخشیوە بە دڵی هونەرمەندە بلیمەتەکانی سازو ئاواز ، کە سازو ئاوازی ناوازەو تەرو تازە دانێن کە هەرگیز لەناو – نەچن ، لە هەموویاندا بە یەك ئەنجام دەگەین . ئەویش ئەوەتا کە ئەو سازوئاوازلێدەرانە ، لەراستیدا ویستوویانە ، تاسەو تەزووی دڵی خۆیان بگۆرنە سەرشێوەی سازوئاواز . هەروەها ویستوویشیانە ئارەزووە پەنگخواردووەکانی خۆیان دەربرن ! دوایی : ئەو کەسەی یاریی [ئەنس] دەکاتو خۆی تێدا فاڵ دەکات ، هەروەها ئەو ئۆتۆمۆبیل لێخورەی کە ئازایەتیی خۆی پیشاندەدات لە لێخوریني ئۆتۆمۆبیلەکەیدا کە بەو تیژییە شێتانەوە

ی‌ده‌خوری . له‌گه‌ڵ ئه‌و سه‌ما - که‌ره‌ی که‌ هونه‌رمه‌ندی نه‌وینی له‌ ده‌رخستنی ریك‌وپێكی‌ی به‌ژن‌وباڵیدا . . . ئه‌وانه هه‌موویان به‌ دوای ئامانجێکدا ده‌گه‌رێن : ئه‌وه‌یش ئه‌وه‌تا که کچان کرده‌وه‌و کارو سه‌رو شێوه‌یان په‌سه‌ندبکه‌ن !

سێیه‌م : ناوبانگی ئه‌و که‌سه‌ له‌ دڵداریدا

ئه‌و پیاوه‌ی ناوبانگی به‌ سوارچاکي ده‌رکردبێ . ئه‌ویش یه‌کێگ بێ . وه‌ك [دۆن جوان] . کچان حه‌زی لێ‌ده‌که‌ن . ئه‌و ...وه‌ له‌راستیدا . دارێك به‌ ده‌ستیه‌وه‌ ده‌گرێ ، که سامناکترین هێزی تێدایه‌و . به‌ هۆی ئه‌ویشه‌وه‌ ده‌توانێ کار بکاته‌ دڵی ئه‌و کچه‌ داوێن‌پاکانه‌ی که‌ به‌ خۆیان ده‌نازن . واتا ئه‌وانه‌ی که‌ زۆر جاری وا هه‌یه‌ خۆیان ده‌ده‌ن به‌ ده‌سته‌وه‌ . له کاتی بزواندنی ئه‌و ئاره‌زووه‌یاندا که‌ دڵدارێکی به‌ناوبانگ بپچڕن ...ێ خۆیان‌و . له‌و ئافره‌ته‌ی داگیربکه‌ن که‌ به‌ربه‌ره‌کانێ‌یان ...ه‌گه‌ڵدا ده‌کات . یاخود ده‌سته‌ خوشکیانِ ! .

ئه‌م ئاره‌زووی سوروشتي‌یه‌یش که له‌ ناو ئافره‌تاندا هه‌یه‌ ، ئاره‌زوویه‌کی گرێ‌یاوي‌یه‌ . به‌شی زۆری له‌ له‌خۆبایی - بوونه‌وه په‌یدا ده‌بێ . هه‌ندێکیشی له‌به‌ر ڕێز نه‌گرتنی دڵ‌ته‌ري‌ی ئافره‌ته ناحه‌زه‌که‌وه‌یه‌ . له‌گه‌ڵ ئاره‌زووی به‌ - هێزکردنی باوه‌ڕ به‌خۆکردندا له‌ ڕێگه‌ی ده‌ست‌که‌وتنی سه‌رکه‌وتنێکی به‌ئه‌رك‌و ڕه‌نجه‌وه‌ !

دڵداری به‌ناوبانگی به‌ دڵداري‌یه‌وه‌ ده‌رچووو ، هه‌ڵده‌بژێرێ . به‌ڵام که‌ ناوبانگی به‌ دڵداري‌یه‌وه‌ ده‌رچووو . به‌ناو گشت که‌سدا بڵاوبووه‌و . ئه‌م باره‌ ده‌گۆڕرێته‌ بارێکي تره‌وه‌ . ئیتر له‌وه‌ به‌ولاوه‌ کچان ئه‌و هه‌ڵده‌بژێرن . ژنان خۆیانی تێ‌هه‌ڵده‌سوون .

چواره‌م : خۆنوواندن له‌ هێزو ساماندا

هه‌رچی ئافره‌ته‌ ، هه‌موو ده‌م به‌ ئاواتی ئه‌وه‌وه‌ یه‌ که‌ پیاو بپارێزێ له‌ دوژمن‌و پشتیوانی‌ی بکات . له‌به‌رئه‌وه‌ ئه‌و پیاوه هه‌ڵده‌بژێرێ بۆ دڵداري‌ی خۆی . که‌ له‌ هه‌موو پیاوێك باشترێ بۆ گه‌یشتن به‌م ئامانجه‌ ! .

جا هه‌ر چه‌ندێ ئافره‌ته‌که‌ کزو بێ‌ده‌سه‌ڵات بێ . ئه‌وه‌نده زۆرتر ئاره‌زووی ئه‌و پیاوه‌ ده‌کات که‌ له‌ توانایي‌یدا هه‌بێ به‌هۆی هێزو ده‌سه‌ڵات ، یان بلیمه‌تي . یاخود سامانی خۆیه‌وه‌ ئه‌و بپارێزێ‌و یارمه‌تي‌یشی بداتی .

پێنجه‌م : چه‌کی دیاري‌و پێداهه‌ڵدان

دیاري ناردنیش نرخێکی گه‌وره‌ی هه‌یه‌ له‌ دڵکێش‌کردنی خۆشه‌ویسته‌که‌دا . ئه‌م چه‌که‌یش هه‌موو گیان‌له‌به‌رێك شاره‌زایه‌تی . هه‌ندێ په‌له‌وه‌ری گوێ‌ده‌ڵیا هه‌ن . هه‌روه‌ها ئه‌سپیش ، په‌رده‌ وورده‌ی ڕه‌نگاوڕه‌نگی بریسکه‌دار ، پێشکه‌ش به‌ دڵخوازه‌که‌ی خۆیان ده‌که‌ن . چۆله‌که‌یش لاسکی گوڵی لاولاوو گه‌ڵای‌دار ده‌بات به‌ دیاري بۆ چۆله‌که مێچکه‌که‌ی هاوڕێ‌ی . بۆ ئه‌مه‌ی دایانبخات له‌ناو هێلانه‌که‌ی هه‌ردووکیاندا که‌ پێکه‌وه‌ تێ‌یدا ده‌حه‌وێنه‌وه‌ . له‌به‌ر ئه‌وه «چۆله‌که‌ به‌هه‌شتیلێ»و ئافره‌ت هه‌ر له‌ یه‌ك ده‌که‌ن . له‌وه‌دا که هه‌ردووکیان . له‌پاش ده‌ستکه‌وتنی هاوسه‌ري‌ی خۆیان . بیر له ڕازاندنه‌وه‌ی هێلانه‌که‌ی خۆیان ده‌که‌نه‌وه‌ ! . جاله‌به‌رئه‌وه چاکزین دیاري که‌ ده‌زگیرانێك پێشکه‌شی ده‌زگیرانه‌که‌ی خۆی بکات . ئه‌وه‌یه‌ که‌ بابه‌تێکی جوانی وای بداتێ که‌ خۆی یاخود ماڵه‌که‌ی پێ براز ێنێته‌وه‌ ! . . یاخود به‌ بۆنه‌ی هه‌ندێ جه‌ژن یاخود بیره‌وه‌ري‌ی خۆشه‌وه‌ چه‌پکێ گوڵێ پێشکه‌ش بکات ! .

پێداهه‌ڵدان به‌ یاریشدا . له‌لایه‌ن دڵداره‌که‌یه‌وه‌ ، یه‌کێکه له‌ شێوه‌کانی دیاري ناردن . زوربه‌ی هۆنراوه‌ دڵداري‌یه‌کان بریتین له‌ پێشاندنی کرده‌وه‌ی شیرین‌و جواني‌و شه‌نگ‌وشوخي‌و پێدا هه‌ڵدانی یار . به‌ زۆري . هه‌موو که‌س پێداهه‌ڵدانی پێ‌خۆشه‌ . چونکه‌ هه‌ر کامێکمان بگریت - ته‌نانه‌ت ئه‌و که‌سانه‌یش که‌ زۆر به‌ خۆیان ده‌نازن - هه‌ست به‌ که‌م‌و کووري‌یه‌ك ده‌کات له‌ خۆیدا . که‌ده‌یه‌وێ پڕی بکاته‌وه‌و تۆڵه‌ی بۆ بکاته‌وه‌ بۆ وێنه‌ ئافره‌تی شه‌نگ‌و شۆخ له‌ زیره‌کي‌ی خۆی دڵنیا نیه‌ . ئافره‌تی زیره‌کیش پێویستی به‌ یه‌کێك هه‌یه‌ پێ‌بڵێ جوانیت‌و . ئه‌وه‌یش بچه‌سپێنێته‌ دڵیه‌وه‌ . به‌م ڕه‌نگه‌ هه‌ر که‌سێ ئه‌وه‌ی پێ‌خۆشه‌ شتێ وا بدۆزێته‌وه‌ دڵنیای بکات له‌وه‌ی که خاوه‌نی ئه‌و کرده‌وه‌و ڕه‌ووشته‌ جوانانه‌یه‌ که‌ خۆی بروای ته‌واوی نیه‌ که‌ ئه‌وانه‌ی هه‌بێ . جا له‌به‌ر ئه‌مه‌یه‌ که‌ پێداهه‌ڵدان ، هه‌موو که‌سێك پێ‌ی خۆشه‌ . کارێکی گه‌وره‌یش له‌ دڵی ده‌کات . چ ژن بێ . چ پیاو له‌مه‌دا یه‌که‌ . گه‌لێك ئافره‌تی وا هه‌بوون ، که بێ‌به‌ش بوون له‌ جواني‌و له‌ دڵ‌کێش‌کردن . که‌چي به درێژایي‌ی ته‌مه‌نیان پیاوان خۆشیان ویستوون ؛ هه‌ر له‌به‌ر ئه‌مه‌ی که‌ توانیویانه‌ باش به‌و پیاوانه‌دا هه‌ڵبده‌ن ! . . گه‌لێك پیاوی

سەروچاو ناشیرینیش هەبوون . کە ئافرەتان پەرستوویانن . هەر لەبەر ئەمەی کە شارەزا بوون لە پێداهەڵدان بە جوانیی ئەو ئافرەتانەدا ! . . هەروەك دەردەکەوێ ، هەموو کەسێك حەز لەوە دەکات کە کردەوەو رەووشتە شارراوەکانی کە هێشتا ناوبانگی پێوە دەرنەکردوون یاخود لێی دەرنەکەوتوون ، پێیاندا هەڵبدرێ . هەرچی سەر کردەی لەشکرە ، ئەوەندەی پێخۆشە لەبابەت چاوەکانیەوە بروێی کە دلکێش دەکەن‌و ، وەك ئاگر هەڵگیرساون . ئەوەندەی پێ خۆش نیە کە لە بابەت سەرکەوتنەکانیەوە لە جەنگدا پێیدا - هەڵبدەیت ! . . چیرۆك‌بێژێکی بەناوبانگیش کەم بەتەنگ ئەوەوەیە کە پەسەندکردنی خۆت بەرامبەر نووسراوو چیرۆکەکانی پیشان بدەیت . کەچی کەلەبابەت زرنگانەوەی دەنگەخۆشەکەیەوە بدوێیت کە چ کارێك دەکات لەدڵ . دەم‌ودەست گوێت لێدەگرێ‌و . قسەکانت پەسەند دەکات‌و ، لەخۆشیاندا گەشکەدار دەبێ !

شەشەم : دڵڕاگرتن

ئافرەت لە دڵکێش‌کردنی پیاودا دەستێکی‌هەیە . بۆ ئەمەی ئەمە رۆشن بکەینەوە . هەر ئەوەندەی بەسە کە چیرۆکی [مادام دی مانتنون] بگێرینەوە . کە چۆن توانیویتی دڵی [لویسی چواردەهەم] ، خونکاری فەرەنسە داگیربکات ، لە کاتێکی وایشدا کە هەر رەنجەرۆیی لێدەوەشایەوە ! . . ژنەکە لەو دەمەدا لە تەمەنی هەرزەکاری تێپەری کردبوو .

تەنیا پەیوەندیی یەکیشی هەبوو بە خونکارەوە . ئەوەیش ئەوە بوو کە بووبووە دایەنی منداڵەکانی ، کە لە دڵخوازە جوانەکەی بووبووی . کە ناوی [مادام دی مونتسبات] بوو . ئەم ژنەیش کارێکی گەورەی کردبوو لە دڵی خونکاردا ، دەسەڵاتێکی زۆریشی بە سەریدا هەبوو . کەچی لەگەڵ ئەوەیشدا دایەنەکە توانیی خونکار لە بەربەکانێکەرەکەی خۆی بپچڕێ ، کە لە جوانیدا بێهاوتا بوو . تەنانەت لەوەیشدا سەرکەوت کە دڵخوازە جوانەکەی خونکار هەر نەیدەوێرا بە بیریشیدا بێت ! . . سەرکەوت لەوەدا کە خونکار بخاتەسەر ئەوەی مارەیشی بکات ! . . .

ئاخۆ رازی ئەم سەرکەوتنە سەیرەی چی بووبێ ؟ . .

لەپێشدا لە شێوەیەکی وادا خۆی لە خونکار نزیك‌دەخستەوە کە دۆستی ئاشتی‌یەو ، دەیەوێ ناوەند خونکارو دڵخوازە شۆخ‌و شەنگەکەی چاك بکاتەوە . دڵخوازەکەی خونکار سورروشتێکی ئاگرینی هەبوو . ناشی‌یانە لە هەموو کەسێك کە خونکار بیدیایە دڵی کرمێ دەکرد . ئەمەیش بووبووە هۆی ئەوەی کە هەموو دەم ئاژاوە لە ناوەند هەردووکیاندا تازە ببێتەوە . خونکاریش کە دیی لە دایەنەکەدا ، کە ناوبژیی‌یان دەکات‌و . ئاشتیان دەکاتەوە ، جۆرە ساکاریی‌و بەسەزمانی‌یەك هەیە . ئەو ئارەزووەی هەیبوو بۆ ژیانێکی بێدەنگ‌و سەنگ هەروەك هەموو پیاوێك هەیەتی . دامرکایەوە . بە واتایەکی‌تر ئەو رەووشت‌و خووە جوانەی دایەنەکە هەیبوو بەرامبەری ، دڵی خۆش‌کردو کاری تێکرد . بەمە [مادام دی مانتون] ، جەنگی یەکەمی بردەوە ! . . پاش‌ئەمەی [مادام دی مانتنون] دڵنیابوو لەوەی کە جێگای خۆی کردۆتەوە لە دڵی خونکاردا خوویدایە ئەوەی کە هاوبەشی‌ی پیاوەکەی خۆی بکات لە فرمانەکەیدا . کەزۆر بەتەنگیەوە بوو ! . . ژنەکە زۆر بە پەرۆشەوە بوو کە لێی جیانەبێتەوە . لەکاتی کاروبار هەڵسووراندنی خاکەکەیدا . گوێی لەو پەیام‌و بڕیارو نووسنانە دەگرت کە پەیوەندیی‌یان بە فەرمانڕەوایی‌وە هەبووو ، بۆ خونکاریان دەخوێندنەوە . هەروەك شارەزایەکی وریا کە ئاگای لە هەموو شتێك بێت گفتوگۆی لەسەر دەکردن . تەنانەت دەسەڵاتی ژنەکە گەیشتە ئەو ئەندازەیە ، کە کاربەدەستەکانی بانگ دەکردە جێگا تایبەتی‌یەکەی خۆی لە کۆشکەکەدا ، بۆ ئەمەی گفتوگۆیان لەگەڵدا بکات‌و ئاراستەیشیان‌بکات ! . ژنەکە لەم رێگەیەوە ، توانیی بە تەواوەتی دڵی خونکار داگیربکات . ئەمەیش لەبەرئەوەبوو ، کە ژنەکە بەسایەی زیرەکیی خۆیەوە پەیی بەوە دەبرد کە هەر پیاوێ پیاوێ . لە هەموو شتێ زۆرتر بەتەنگ کاروفرمانەکەی خۆیەوە دەبێ . تەنانەت کاروفرمانەکری پێش ئەو ژنەیش دەخات کە خۆشی دەوێ ! . جا ئەگەر هاتو ژنەکە خەریکی ئەوە بوو لە کاروفرمانی بکات‌و ، رووی وەربگێرێ بۆخۆی ، ئەنجام بەوە دەگات ، پیاوەکە کەنەفتی بکات‌و ، بۆ ژنێکی‌تر بگەرێت کەبزانێ رازی دەسەڵاتداری بەسەر پیاودا لەوەدایە کە بەتەنگ کاروفرمانەکەیەوە بێ ! . . .

حەوتەم : سازو ئاواز ، وێنە ، چیرۆك

ئەم بەیێ هونەرە ، لەکۆڕی دڵداریدا دەستێکی بالأیان هەیە . زۆر جاری وا هەیە پیاو ، ژنێك بەوە کێش دەکات بۆ لای خۆی کە چامەیەك لەهۆنراوەی [بۆدلێر]ی بۆ بخوێنێتەوە ، بە

ـرتي لەبەر ڕووناکي یەکی کزی سووردا . یاخود لە شوێنێکی
ـەوماتدا کە کەسی تێدا نەبێ ، خۆی و ئەو ئافرەتە نەبێ ،
ـجیمك لە سازوئاوازی [شۆیان] ، یاخود [بیتهۆڤن] ، یان
ـگمر]ی بۆ لێبدات ! . . لە ڕاڕەوو دالآن و هۆڵەکانی
ـگای وێنەدا ، گەلێك دڵداري دەستیپێکردووە ! . . ئەو
ـتوگۆیەی کە دەپچڕێ لە ناوەند دوو دڵداردا ، بەهۆی
ـمتێنەگەیشتنێکی ناکاوەوە ، گەلێك جار بەهۆی چیرۆکێکی
ـزەوە دووبارە دەست پێدەکرێتەوە . بەم ڕەنگە ، گەلێك
ـر . هونەرو خوێندەواريی دوولاي دەبنە هۆی
ـتبوونەوەی ئەو دلآنەی کە سازوان لەگەڵ یەکتردا .

هەشتەم : هاوبەشي لە کارو باری
زرنگ‌کاري و ئاینيدا

هاوبەشي لە بیروباوەڕی زرنگ‌کاري ، یاخود ئاینيي ، یان
ـشتمانیدا ، یاخود هاوبەشي لە باوەڕکردن بە هەر نامەیەك بێ لە
ـزندا . هۆیەکی گرنگە بۆ بەهێزکردنی خۆشەویستي . چونکە
هەر کەسێ بە هێزو هەرەتەوە بڕوای بە بیرێك کردبێ و بە
گەرمي یەوە هۆگری بووبێ ، بە گران ئەمەی بۆ دەچێتەسەر کە
هەموو دەم بەدڵ کەسێکی تری خۆش بوێ ، کە لەو بیرەیدا هیچ
هاوبەشي یەکی نەکات . بە پێچەوانەی ئەمە ، ئەگەر بێتو
هاوبەشي لە ناوەند دڵدارو یاردا بێتەبوون ، بێ ئەمەی لە هیچ
شتێ سڵ بکەن ، ئیتر بە جارێك کامەراني ڕوویان تێدەکات .
ئەمە لەناو ئەو دڵدارانەدا باوە کە هەموویان یەك پێشەیان هەیە .
چونکە هیچ شتێك لەوە خۆشترنیە کە دڵداراو فرمان پێکەوە
کۆبنەوە لە ناوەند هەردوولایاندا .

بەخێوکردنی دڵداري لەپاش
پەیدابوونی

کە لە شوێنی مێبازي یەوە گواستمانەوە بۆ شوێنی
لەدایك‌بوونی دڵداري ، ئەوفرمانەمان دێتە سەرشان کە ئەم
کورپەیە بە خێوبکەین و پێیبگەیێنین ، تا دەبێتە خاوەن هێزو
گوڕی خۆی . ئەم فرمانەیش زۆر گرانە . چونکە ئەندازەی مردن
لە دڵداریدا . لەم تاف ساوایي یەدا یەجگار گەورەیە . جا لەبەر
ئەوە ، پێویستە زۆر بەتەنگ گەورەکردنی ئەو دڵداري یەوە بین ،
لەپاش هەنگاوی یەکەمی ، کەلەو دەمەدا هەردوو دڵدار

دەوڵەمەندن لە بیرەوەري و گفتوگۆو قسەی نەستەقدا کە بۆ
یەکتريی دەگێڕنەوە ، لەناوەند دەست‌لەمل‌کردن و
ماچەکانیاندا . جا ئەگەر هاتو لافاوی گفتو - گۆی خۆش
نیشتەوە ، دڵدارەکان لەکاتی بەیەك‌گەیشتنیاندا
بێدەنگ‌وسەنگي و ملتي و سەرلێ‌شێواوي داگیریان‌دەکات . جا
لێرەدایە کە دڵداريی ساوا تووشی تەنگ‌وچەڵەمەی مردنێکي
زوو دەبێ ، بێتوئەگەر خاوەنەکانی زووبەزوو چارەی نەکەن و
دەرمانی هێزی نەدەنێ . لەوانە لە هەموویان گرنگتر ئەوەیە کە
دڵدارەکە بزانێ چۆن «خۆی تازە دەکاتەوە» دەبێ لە هەموو
چاوپێکەوتنێکاندا گفتوگۆی خۆش و دڵبزوێن بهێنێتە ناوەوە ،
کە هەتا درێژەی پێبدات بە پێزتری لێبێ . جا لێرەدایە کە
جیاوازيی ناوەند دڵدارێکی دڵکێشەرو دڵدارێکي
دڵکێش‌نەکەر دەردەکەوێ ، لە گفتوگۆکەیدا . یەکێکی تریش
لەو دەستوورانە ئەوەیە . کە بۆ ئەمەی گەشە بە دڵداري بدرێ ،
پێویستە یارەکە ڕێگای وا بۆ ئاسان بکرێ کە بتوانێ بێپەروا
هەڵبسێ و دابنیشێ لەگەڵ دڵدارەکەیدا لە کاتی تەنیاییاندا ! .
چونکە هیچ شتێك لەوە ناخۆشتر نیە بۆ مرۆڤ کە خۆی ناچار
ببینێ لە بەردەم خۆشەویستەکەیدا ڕووکەشێکی
درووست‌کراوی وا لە خۆی بدات کە سەر لە پیاو تێك‌بداو ،
هانەی بدات بۆدەربازبوون ، یاخود بۆ خۆدزینەوە لەو ، یان
چاوتی‌کەوتنی ، بەلآم بە ڕوویەکی خەمبارەوە ! . . دوای ئەمە
هونەری ڕێك‌خستنی بەیەك - گەیشتن دێ کە دەبێ لە
جێگایەکی پەسەندو ناوازەدا بێ . . دڵداری شارەزا ئەو کەسەیە
کە بزانێ خۆشەویستەکەی چ کاتێ شوێنی چۆڵ‌وهۆڵی
پێخۆشەو ، چ کاتێکیش شوێنی بەزم و ڕەزمی پڕ
لەدەنگەدەنگ پەسەند دەکات ! . . کەی دەیەوێ بچێتە
گەشت لەبەر تیشکی مانگەشەوداو چ‌کاتێکیش ئارەزووی بینینی
چیرۆکێکی لاسايي ی پێکەنین هێنەر ، یاخود مەرگەساتێکی
توندوتیژ دەکات ! . ئافرەتیش لە پیاو باشتر لەم شتانە
تێدەکات . لەبەرئەوە پێویستە پیاو هەڵبژاردنی جێبەزمەکان و
جێی لاسایي‌کردنەوەکانی دەمی دڵداريیان بۆ ژن بەرەللآ
بکات .

چوارەم دەستووریش ئەوەیە : کە دڵدار زاڵ بێ بەسەر دەمارە مێشکی یەکانی خۆی دا . لەکاتی تەنگ وچەڵەمەکانی دڵداریدا . جا لێرەدا . وا باشە بۆ پیاو کە دڵنیا بێ لەم ڕاستی یە کە ئافرەت زۆرتر خاوەنی هەست و تاسەو تەزووە . دەمەقاڵێ و قسەی خۆشی ئەمەندە کاری تێ ناکات . کە ڕووخۆشی و قسەی شیرین و ئارام گرتن و بێ دەنگی کاری لێ دەکات . زووربەی ژیانی خۆی بە دیلی یەوە ڕادەبوێرێ لەژێر چنگی دەمارە مێشکی یەکانیدا . شەپۆلەکانی دەروونیشی هەر لە شەپۆلەکانی زریگەورەکان دەکات . جا لەبەرئەوە ، پیاو یاخود مێردی تێگەیشتوو ئەو کەسەیە کە ووریای دەمارەمێشکی یەکانی خۆی دەبێ و ، ڕێیان پێ نادات لە ئەندازەی خۆیان دەربچن . تەنانەت دەبێ وەك زریوان بێ ، کە ڕووی کەشتی یەکەی دەکاتە گێژەڵووکە . . . پەردەی کەشتی یەکە خاو دەکاتەوەو ، بە هیوایەکەوە چاوەڕوانی دەکات ، تا گێژەڵووکەکە دەبڕێتەوە . کەچی لەگەڵ ئەوەیشدا ، خۆشەویستی ی زریی هەر لە دڵدا دەمێنێ ! . زریی هەر خۆش دەوێ !

هونەری خۆپاراستن لە تووڕەیی ی یار

لێرەدا چەند دەستوورێکی هەیە ، لەم هونەرەدا ، کە بە کەڵکی هەردوو ڕەگەزەکە دێ .

[یەکەمیان] : ئەوەیە کە بە تەنیا پێکەوە دەبن ، ڕووخۆشی و قسەشیرینی یەکی تەواو بۆ یەکتری پیشان بدەن لێرەیشدا هەروەك چاوپێکەوتنەکەی یەکەمیان وایە ! .

[دووەمیان] : ئەوەیە کە گیانی بەزمخوازی ی خۆیان لە هەموو شوێن و کاتێکدا دەربخەن . دەبێ لەو دەمەقاڵێ یانەیشدا کە بە دڵشکاوی یەوە دەیکەن بیرەوەری ی پێشوو نەهێننەوە پێشەوە .

[سێیەمیشیان] : ئەوەیە کە دڵ کرمی کردن لە یەکتری ، بخەنە سنوورێکی یەجگار تەنگ و تەسکەوە . خۆیشیان بپارێزن لەوەی کە دڵ کرمی یی ی خۆیان ئاشکرا بکەن . هەروەها خۆیشیان بپارێزن لەوەی کە لەگەڵ یەکترا ئاش و ماش بکەن . یاخود بایەخ بە یەکتر نەدەن . دەستووری [چوارەم]یش :

ئەوەیە کە ژن و مێردەکە ناوبەناو – بام بڵێین هەر ساڵە جارێك – چەند ڕۆژێك لە یەکتر جوێ ببنە . ئەمیش بۆ ئەوەیە کە دڵداری یان بژێتەوەو سەرلەنوێ ، گڕی ئاگرەکەی بڵێسە بسێنێتەوە .

[دەستووری پێنجەم]یش : ئەوەیە کە هەر لە خۆیانەوە ناوبەناو ، نامەبۆ یەکتر بنێن . چونکە ووشەی نووسراو ، جۆرێکی تێکرایی ، لە ووشەی گوتراو ناسکترو شیرینترە . لەبەرئەوەیە کە ئەوە هەست و تاسە دەبزوێنی و تازەی دەکاتەوە .

دوایی ، لەسەر مێردی تێگەیشتوو پێویستە ، کە هەموو د لە پیشاندانی خۆشەویستی ی خۆی نەکەوێ لەگەڵ ژنەکە خۆیدا . دەبێ خۆشەویستی یەکەیشی لە شێوەیەکی پڕ هەست تاسەو تەزوودابێ . پێش ئەمەی ببێتە ژنی چی ی لەگەڵ کردووە تا دڵی کێش کردووە ، دەبێ ئێستەیش هەروا لەگەڵی بجووڵێتەوە . ئەگینا لە گیانی خۆی وەڕس دەبێ و ، پاشەجاریش ئارەزووی یەکێکی وا دەکات کە واژەی دڵداری ی گەرم وگوڕ لێ ببێ ە ئەو قسانەی کە لە سەرەتای دڵداری ی دا پێوە ڕاهاتبوو ! . کەواتە ئۆباڵتان بە ئەستۆی خۆتان . پاشەج پەشیمان دەبنەوە !

١٩٦٧ - ٣ - ٤